

แนวทางการเทศนาสาธิตาป้อนเหยื่อวัดประยุรวงศาวาส
Method Guideline Salika Deshana of Preaching Introduced
by Wat Prayurawongsawas

พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ¹, สุวัฒน์ รักขันโท² และ เชน นคร³
Phrakhrusophonpariyattayanukit, Suwatsan Ragkhanto and
Chen Nakorn
(arhit.son@hotmail.com and noonsuwat@gmail.com)

Received: December 09, 2021
Revised: December 29, 2021
Accepted: December 30, 2021

บทคัดย่อ

เทศนา เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงถือปฏิบัติมาตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ และปัจจุบันการแสดงธรรมหรือเทศนาวิธียังคงเป็นหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและธำรงรักษาพระพุทธศาสนาไว้ โดยมีเป้าหมาย คือ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก ด้วยเหตุนี้ วัดประยุรวงศาวาส จึงรักษาหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นด้วยวิธีการเทศนาที่โดดเด่นตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน จนเป็นที่ประจักษ์ทั้งฝ่ายอาณาจักรและพุทธจักรที่ให้ความพึงพอใจกับการเทศนาสาธิตาป้อนเหยื่อที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเป็นที่ชื่นชมประเพณีนิยม มีศาสนโยบายประจำสำนักว่า “ตักปลานอกบ้าน ประสานสิบทิศ ผูกมิตรทั่วหล้า บริหารปัญญา สาธิตาป้อนเหยื่อ” และวิธีการเทศนานั้นตรงตามหลักพุทธวิธีในการสอน 4 ประการ คือ สันทัสนา แจ่มแจ้งชัดเจน สมาทปนา จูงใจให้เกิดศรัทธา สมุตเตชนา แกล้วกล้ามั่นใจทำได้ สัมปหังสนา ร่าเริงเบิกบานสบายใจ รวมความว่า ขึ้นต้นให้ตื่นต้นคือศีล เเด่นชัดในตอนกลางคือสมาธิ ชี้ทางในตอนจบคือปัญญา

คำสำคัญ : การเทศนาธรรม, สาธิตาป้อนเหยื่อ, วัดประยุรวงศาวาส

¹ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

Wat Prayurawongsawat Worawihan, Thon Buri, Bangkok, Thailand

² ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

Preaching is a method of propagating Buddhism that the Buddha had practiced throughout his life. And presently, the teaching or teaching method is still the main principle in propagating Buddhism and preserving Buddhism. The goal is for the benefit and happiness of the public mass. For this reason, Wat Prayurawongsawas Woravihan has determined to maintain the principles and methods of propagating Buddhism with outstanding preaching methods from the beginning of Rattanakosin Period to the present day to make it apparently clear that both the Kingdom and the Buddhachakra are satisfied with the preaching of Salika style to feed the devotees and followers with their unique characteristics and admiration for traditions. There is a religious policy that “Fishing outside, joining the ten directions, making friends throughout the world, managing wisdom, like a Salika bird feeding her babies with the bait”. The Salika method of preaching is in accordance with the four Buddhist teaching methods: Santhassana, with Clarity, Samadapana, with Motivation for Faith, Samuttechana: With courage, confidence, and ability to do it. Predominantly in the middle is Concentration, pointing the way in the end is Wisdom.

Keywords : Deshana (Preaching), Salika Feeding, Wat Prayurawongsawas

บทนำ

วัดประยุรวงศาวาส เป็นสำนักเทศนาที่ผู้ฟังให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการเทศนาลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้านเทศนาวิธีที่โดดเด่น เป็นที่ชื่นชอบของประชาชนตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีเอกลักษณ์การเทศนาที่มีลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อ กล่าวคือใช้ถ้อยคำสำนวนชวนฟังพรั่งพรูด้วยข้อคิดสะกิดใจ มีสัมผัสนอกสัมผัสในเรียงถ้อยความลื่นไหลไปตามลำดับ ลีลาสาธิตาป้อนเหยื่อเริ่มต้นแต่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) อินทสมมหาเถระ อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 3 อยู่ในช่วงพุทธศักราช 2375-2416 จนกระทั่งถึง

ปัจจุบันนี้ยังรักษารูปแบบการเทศนาตามวิถีสาธิตาป้อนเหยื่อซึ่งมีความไพเราะในเบื้องต้น อาทิกล्यानัง ไพเราะท่ามกลาง มัชฌิมกัลยานัง แลไพเราะในที่สุด ปรีโยสานกัลยานัง มีคำสัมผัสที่คล้องจอง กล่าวคือมีลีลาสวย รวยสาระ ธรรมะดี ชี้หลักธรรม นำนิทาน ฟังง่าย สบายหู ผู้รู้เข้าใจ ใจความกระชับ มีสัมผัสนอกสัมผัสใน (พระเทพปฏิภาณกวี (บุญมา อาคม ปุญโญ), 2553) ซึ่งเป็นวัฒนธรรมองค์การที่ซึมซับความเป็นนักเทศน์โดยอัตโนมัติ โดยที่หลักการเทศน์นั้นถือผู้ฟังเป็นศูนย์กลางและปรับลีลาการเทศน์ให้สอดคล้องกับระดับสติปัญญาของผู้ฟังและเป็นไปตามหลักการเทศนาตามพุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า 4 ประการ (ที.สี. (ไทย) 92/198/161) คือ

1. สันตัสสนา ได้แก่ การชี้แจงเรื่องที่สอนให้เห็นชัด แยกแยะ อธิบายและแสดง เหตุผลให้ชัดเจนผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเข้าใจง่ายไม่คลุมเครือมีเหตุผล มีอุปมาสาธก ชี้ให้เห็นทางดำเนินชีวิตและทางแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้

2. สมาทปนา ได้แก่ การจูงใจให้น้อมนำเอาไปปฏิบัติดีเป็นการสอนให้เห็นว่าสิ่งใด ควรปฏิบัติก็แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่าและเห็นความสำคัญที่ต้องฝึกฝนจน ยอมรับนำไปปฏิบัติให้เกิดศรัทธา

3. สมุตเตชนา ได้แก่ การสร้างความอาจหาญแก่กล้าปลุกเร้าจิตใจให้กระตือรือร้น เกิดอุตสาหะให้บรรลุเป้าหมายเมื่อลงมือปฏิบัติก็สามารถทำได้ปฏิบัติได้

4. สัมปหังสนา ได้แก่ การปลุกปลอบใจให้สดชื่นร่าเริงบำรุงจิตใจให้เข้มแข็งเบิกบานเห็น คุณประโยชน์ในการปฏิบัติทำให้มีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจในธรรมปลุกปลอบใจผู้ที่มีความทุกข์สิ้นหวังให้คลายทุกข์เกิดความหวังในชีวิตไม่ท้อแท้ มองเห็นแสงสว่างปลายอุโมงค์

ปัจจุบัน พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ซึ่ง ท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2548 - ปัจจุบัน ได้ประกาศนโยบายขยายการ เผยแผ่ให้มีกระแสกว้างไกลยิ่งขึ้นส่งเสริมเทศนาธรรมที่ถูกต้องตามหลักวิธี โดยกำหนดนโยบาย การเผยแผ่ของสำนักวัดประยุรวงศาวาสเป็น 5 ลักษณะ คือ 1. ตกปลานอกบ้าน 2. ประสาน สิบทิศ 3. ผูกมิตรทั่วหล้า 4. บริหารปัญญา 5. สาธิตาป้อนเหยื่อ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2552)

ดังที่กล่าวมา สำนักวัดประยุรวงศาวาส ยังยึดหลักการประกาศหลักธรรมในรูปแบบ การแสดงธรรมเทศนาที่ถูกต้องตามแนวทางพระพุทธเจ้า มุ่งประโยชน์และความสุขของ

มหาชนเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังพระพุทธพจน์ที่ปรากฏว่า พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ พวกเธออย่าได้ไปร่วมทางเดียวกัน สองรูป (วิ.ม.(ไทย) 4/32/40) หลักการนี้ก่อให้เกิดประโยชน์สุขตามพุทธประสงค์ 3 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555) คือ

1. ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในเบื้องต้นอยู่กับปัจจุบัน คือการมีสุขภาพกายสุขภาพใจดีมีทรัพย์สินเงินทอง มีครอบครัวที่อบอุ่น การงานที่มั่นคงและประกอบสัมมาอาชีพ

2. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์ในเบื้องหน้า คือความสุขทางจิตใจ ความอึดใจความมั่นคงในชีวิต

3. ปรมัตถประโยชน์ ได้แก่ ประโยชน์อย่างสูงสุด คือเป้าหมายของชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาหรือมรรค ผล นิพพาน ซึ่งสามารถสัมผัสได้ทั้งโลกนี้และโลกหน้า

แนวทางเทศนาธรรมในรูปแบบสาธิตกาป้อนเหยื่อของสำนักวัดประยุรวงศาวาสเป็นที่ยอมรับและเข้าใจของผู้ฟังเพราะยึดรูปแบบตามพุทธวิธีในการแสดงธรรมมีการจูงใจแจ่มแจ้ง เข้าถึงหลักธรรมโดยง่ายและมุ่งหวังประโยชน์ต่อผู้ฟังอันเป็นปรารถนาประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และเป็นกาเทศน์ที่ไม่ทำให้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าผิดเพี้ยนหรือสอนนอกคัมภีร์พระไตรปิฎกประยุกต์เข้ากับกาลสมัยนั้น ๆ และไม่มุ่งเน้นผลประโยชน์ลาภสักการะให้เกิดขึ้นแก่ตน

กาเทศนาสาธิตกาป้อนเหยื่อตามแนวพุทธวิธี

ความรู้เรื่องการเทศน์นั้น เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่ว่ายุคกาลสมัยใดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่โลกมีความเจริญก้าวหน้าวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้ผู้คนมีทางเลือกในการหาความรู้ทางพระศาสนาได้หลายทาง แต่การถ่ายทอดหรือการนำเสนอธรรมโดยผ่านการเทศนานั้นคงเป็นประเพณีนิยมอยู่เพราะนอกจากได้พัฒนาความรู้ส่งเสริมแนวทางการปฏิบัติแล้วยังถือว่าได้บุญอีกด้วย ดังพุทธพจน์ว่า กาเลนธัมมัสสวนัง เอตัมมังคะละมุตตะมัง (ขุ.สุ. (ไทย) 25/317/376) แปลว่า การฟังธรรมตามกาลเวลาเป็นมงคลสูงสุด พระพุทธศาสนา มีลักษณะที่ต่างจากศาสนาทั่วไป คือ เน้นปัญญา

สำคัญมากกว่าความเชื่อ เป็นปรัชญาพื้นฐานของการเทศน์การสอนของพระพุทธเจ้า โดยมีเป้าหมายที่ชี้ทางบรรเทาทุกข์ ชี้อุสขเกษมศานต์ ชี้อาณาพรหมพจนให้พ้นโศกวิโยคภัย รูปแบบวิธีการสอนธรรมนั้นมีหลายรูปแบบ แต่ว่าวิธีแสดงพระธรรมเทศนานั้นพระพุทธเจ้าทรงเลือกถือปฏิบัติตลอดมาตั้งแต่ตรัสรู้จนถึงปรินิพพาน ทรงวางรากฐานพระพุทธศาสนาให้มั่นคงหยั่งรากลึกทรากทุกวันนี้ (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2563)

พระนักเทศน์นอกจากที่เรียนรู้วิธีการเทศนาแล้ว การปฏิบัติทางปัญญาก็เป็นสิ่งสำคัญในการเผยแผ่ กล่าวคือ ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีความแตกฉานเข้าใจลึกซึ้งและศึกษาในเรื่องนั้น ๆ เป็นอย่างดี จึงต้องอาศัยความแตกฉานไหวพริบปฏิภาณหรือความชำนาญการ เรียกว่า ปฏิสัมภิตา (อง.จตุกก. (ไทย) 21/172/216) ปัญญาแตกฉาน มี 4 ประการ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2564)

1. อตถปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในเนื้อความ ได้แก่ชัดเจนในอรรถในความหมาย เห็นข้อธรรมหรือความย่อก็สามารแยกแยะอธิบายขยายออกไปได้โดยพิสดารแยกแยะอธิบายได้โดยพิสดารคิดแยกแยะกระจายเชื่อมโยง

2. อัมมปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในหลัก ได้แก่จับประเด็นในธรรมอรรถอธิบายพิสดาร จับใจความมาตั้งเป็นกระทู้หรือหัวข้อได้ขยายผลอย่างหนึ่งก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้

3. นิรุตติปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในภาษา ได้แก่สื่อสารเป็นในนิรุตติในภาษา รู้ศัพท์ ถ้อยคำบัญญัติ และภาษาต่าง ๆ โน้มน้ำวจิตใจโดยใช้คำพูดชี้แจงให้ผู้อื่นเข้าใจและเห็นตามได้

4. ปฏิภาณปฏิสัมภิตา ปัญญาแตกฉานในความคิดมีปฏิภาณไหวพริบ ทันโลก ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และทันสถานการณ์ มีไหวพริบนำความรู้ทั้งเก่าและใหม่มาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน สร้างความคิดและเหตุผลได้เหมาะสมกับเหตุการณ์

พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการเทศน์การสอนอย่างชาญฉลาดเสมือนหงายของที่คว่ำ บอกหนทางแก่คนหลงทาง ส่องประทีปในที่มืดให้แก่คนมีจักษุได้เห็นรูป และท้ายที่สุดแห่งพระธรรมเทศนานั้นผู้ฟังจะสรรเสริญเสมอว่า อติโรจติ แจ่มแจ่มอย่างยิ่ง (วิคิน อินทสระ, 2549) ดังนั้น ผู้แสดงธรรมต้องมีองค์แห่งพระธรรมกถึก ดังที่พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์เมื่อครั้งประทับอยู่ที่โฆสิตารามเมืองโกสัมพี ว่า ตุก่อนอานนท์ การแสดงธรรมแก่ผู้อื่นมิใช่จะทำได้ง่าย ภิกษุเมื่อแสดงธรรมแก่ผู้อื่นพึงตั้งธรรม 5 ประการไว้ภายในแล้ว จึงแสดงธรรมแก่ผู้อื่น ธรรม 5 ประการดังกล่าว (อง.ปญจก. (ไทย) 22/159/205) คือ

1. เราจักแสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดลัดจนขาดความ ทำให้ผู้ฟังหลงประเด็น เข้าใจผิด

2. เราจักแสดงธรรมอ้างเหตุผล อ้างเหตุผลแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ ชี้แจงให้เข้าใจชัด ในแต่ละแง่แต่ละประเด็นโดยอธิบายขยายความตามแนวเหตุผลที่เป็นจริงในเรื่องนั้น ๆ

3. เราจักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู ตั้งจิตเมตตาปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง

4. เราจักเป็นผู้ไม่เพ่งอามิสแสดงธรรม ไม่แสดงธรรมเพราะแก่เห็นลาภยศ

5. เราจักไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น ยกตนข่มท่าน เสียดสีผู้อื่น

การแสดงธรรมที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นนอกจากมีคุณสมบัติคือองค์แห่งพระธรรมกถึกทั้ง 5 ประการแล้ว พระผู้เทศน์ต้องมีจิตประกอบด้วยเมตตา ปรารถนาดีต่อผู้ฟัง เพื่อให้เขาได้รับประโยชน์ในการฟังและต้องตั้งตนเป็นกัลยาณมิตร (อง.สตตก. (ไทย) 23/37/57) มี 7 ประการ

1. ปิโย เป็นผู้น่ารัก ทำตัวเป็นที่วางใจชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาหาความรู้ด้วย

2. ครุ เป็นผู้ว่าเคารพ หนักแน่น ทำตัวให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

3. ภาวนีโย คือ นำเจริญใจยกย่องสรรเสริญความรู้ภูมิปัญญาแท้จริงทั้งเป็นผู้อบรม และปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

4. วตฺตา เป็นผู้รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี ยามที่เขาไม่ทุกข์

5. วจนกฺขโม เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำพร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่าง ๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังได้ด้วยความอดทนไม่เบื่อ

6. คมภีรญฺจ กถั กตฺตา เป็นผู้ชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งได้ อรรถาธิบายเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจง่าย

7. โน จฺภูฏาเน นโยชเย เป็นผู้ไม่แนะนำหรือชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย

นอกจากนี้ นักจิตวิทยาชาวตะวันตก ยังให้เหตุผลว่า อินทรีย์ทั้งหลายของผู้ฟังย่อมแสดงออกทางความคิดความรู้สึกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งที่ได้ยินได้ฟังหรือสิ่งเร้าที่เรียกว่า พฤติกรรม (Behavior) (Matlin.M.W., 1993) เจโรม บรูเนอร์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีในการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีลักษณะเหมือนครูผู้เป็นกัลยาณมิตรทางจิตวิทยา มี 4 ลักษณะ (จิตพิงค์ สัจเงิน, 2563)

1. ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจภายใน มีความอยากรู้ อยากเห็นสิ่งต่าง ๆ รอบตัว คือเมื่อครูหรือผู้เทศน์ผู้สอนทำตัวน่ารัก น่ายกย่องสรรเสริญมีความอบอุ่น ผู้เรียนย่อมมีแรงจูงใจที่อยากเรียนอยากรู้
2. โครงสร้างของบทเรียน ซึ่งต้องจัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน คือเป็นผู้ฉลาดในการสอนในการเทศน์เลือกเรื่องที่เหมาะสมกับจริตหรือเหมาะสมกับวัยของผู้ฟัง
3. การจัดลำดับความยากง่ายของบทเรียน โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน นั่นคือการจัดเนื้อหาที่ยากไปหาง่ายหรือจากเรื่องที่ยากไปหาง่าย
4. การเสริมแรงของผู้เรียน คือการให้กำลังใจไม่แนะนำในทางที่เสื่อมเสียหรือทางไม่ดี การแสดงพระธรรมเทศนา นอกผู้แสดงธรรมต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแตกฉานทั้งคดีโลกและธรรมแล้ว ต้องมีจรณะคือข้อวัตรปฏิบัติที่งดงามพร้อมที่จะเป็นครูผู้สอนคนอื่นได้อย่างสนิทใจและมีพุทธจิตวิทยาในโน้มน้าวให้ผู้ฟังสนใจตามสติกำลังปัญญาของผู้ฟัง ฉะนั้น รูปแบบการแสดงธรรมควรมีเทคนิคหรือวิธีการที่เหมาะสมและบูรณาการเข้ากับผู้ฟังได้เป็นอย่างดี เช่น การเทศนาสาธิตกาป้อนเหยื่อของวัดประยูรวงศาวาส เป็นต้น

เทศนาสาธิตกาป้อนเหยื่อกับการเผยแผ่วัดประยูรวงศาวาส

วัดประยูรวงศาวาส สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2371 โดยสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาราชวัง ประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามว่า วัดประยูรวงศาวาส (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2562) กล่าวคือสำหรับลีลาการเทศน์ปรากฏนับแต่อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ 3 คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ อินฺทรมหาเถร) ผู้วางแบบแผนการเทศน์ลีลาสาธิตกาป้อนเหยื่อขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชอาคันตุกะชั้นเทพ ได้รับพระราชทินนามว่า พระเทพโมลี ตรีปิฎกธรา มหาธรรมกถึกคณิศร บวรสังฆาราม คามวาสี รูปเดียวที่มีคำว่ามหาธรรมกถึกคณิศร ในราชทินนามนี้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่ลงท้ายเป็นการรับประกันคุณภาพด้านเทศนา หมายถึง ความเป็นเจ้าหมู่เจ้าคณะแห่งพระธรรมกถึกคณิศร สืบทอดลีลาสาธิตกาป้อนเหยื่อ นี้เป็นตำนานที่เล่ากันมา (พระธรรมโกศจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551)

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ช่วง วรปุณฺโญ) ยังยืนยันวิธีการนั้น โดยกล่าวให้โอวาทแก่พระนักเทศน์พระเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา ตอนหนึ่งว่า “วัดประยูรวงศาวาส เป็นต้นแบบ

ของพระนักเทศน์ที่มีมาแต่โบราณ มีความเป็นมาอันเก่าแก่เป็นต้นแบบของพระนักเทศน์สาธิตา ป้อนเหยื่อ มีทำนองที่เสนาะเพราะพริ้ง ควรแก่การฟังที่จับจิตจับใจมีทำนองที่เรียวร้อยคนนิยม ชมชอบ เคารพนับถือบูชา” (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ), 2553)

วัดประยุรวงศาวาส เป็นเสมือนตักศิลาของด้านเทศนา เป็นที่กล่าวขานและยอมรับ ในวงการของพระนักเทศน์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังข้อความบางตอนในวงการพระ นักเทศน์ พระครูโฆทานธรรมาจารย์ (หวาด สุธมฺโม) พ.ศ.2464-2502 อดีตพระนักเทศน์ อดีตเจ้าอาวาสวัดดาวดึงษาราม กล่าวว่า “เรื่องการเทศน์ข้าพเจ้าไม่เคยยกให้ใครนอกจาก ท่านเจ้าพระธรรมภาณพิลาศวัดประยุรวงศาวาส” (องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาส, 2548) และยังมีการส่งเสริมอบรมวิชาการเทศนาหรือพระนักเทศน์ มาเป็นระยะเวลา 44 ปี เริ่ม ตั้งแต่สมัยพระครูพิศาลธรรมโกศล (หลวงตาแพร เยื่อไม้) พ.ศ.2520 จนถึงยุคปัจจุบันนี้ พระ พรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ยังคงสืบสานรักษาสืบสานต่อยอดเอกลักษณ์ด้านเทศนา แบบสาธิตาป้อนเหยื่อ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมองค์ที่ใครเข้ามาสำนักวัดประยุรวงศาวาสแล้วจะ ซึมซับความเป็นนักเทศน์โดยอัตโนมัติ ดังข้อความที่ถูกกล่าวในวงการสงฆ์ ซึ่งมีมาในสมัย รัชกาลที่ 5 ว่า “อยากเป็นนักเทศน์ให้อยู่วัดประยูร อยากเป็นเจ้าของให้อยู่วัดมหาธาตุ อยาก เป็นนักปราชญ์ให้อยู่วัดสามพระยา อยากเป็นมหาให้อยู่วัดเบญจมบพิตร” (พระธรรมโกศ จารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อ้างแล้ว) ฉะนั้น รูปแบบเทศนาธรรมของวัดประยุรวงศาวาสมี ลีลาเฉพาะตนหรือของสำนักที่บูรพาจารย์ได้ถ่ายทอดกันมารุ่นต่อรุ่นมีความนุ่มนวลในสำนวน การเทศน์และลุ่มลึกในเนื้อหาเป็นเสน่ห์ด้านเทศนาสาธิตา

หลักการและแนวทางเทศนาธรรมแบบสาธิตาป้อนเหยื่อ

คำว่า เทศนา (เทศน์) หมายถึง การบอก การแสดง การแจกแจง การเปิดเผย การ ทำให้แจ่มแจ้งซึ่งพระธรรมคำสอน และมีชื่อเรียกเฉพาะอย่างหนึ่งว่า พระธรรมเทศนา แปลว่าการแสดงธรรม (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2563) หรือหมายถึง การ แสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา การแสดงพระธรรมเทศนานั้น มี 2 อย่าง คือ (สมเด็จพระ พุทธิโฆษจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564)

1. บุคคลาธิฐานเทศนา เทศนามีบุคคลเป็นที่ตั้งอ้างถึงบุคคลเป็นหลักฐานในการ อธิบาย เช่นการอ้างนิทานชาดกมาประกอบ พระสูตรต้นตปิฎกเป็นการสอนแบบบุคลาธิฐาน

2. ธรรมเนียมฐานเทศนา เทศนามีธรรมเป็นที่ตั้ง คือสอนธรรมะล้วน ๆ ไม่มีตัวอย่างเหมือนการสอนในอภิธรรมปิฎกเพราะเป็นปรัชญาที่ลึกซึ้ง

คำว่า สาลิกา ปราภุในพระไตรปิฎกสารีปุตตสูตรที่พูดถึงพระสารีบุตรผู้เป็นพระนักเทศน์ผู้ยิ่งใหญ่ ดังพระวังคีสะขึ้นชมพระสารีบุตรว่า “สารีปุตโต มหาปญโญ ธรรม เทเสติ ภิกขุโน สงชิตเตนปิ เทเสติ วิตถาเรนปิ ภาสตี สาลิกา วีย นิคฺโขโส ปฎิภาณมุทริย” (ส.ส. (ไทย) 7/743/278) แปลว่า พระสารีบุตรเป็นนักปราชญ์ มีปัญญาลึกซึ้ง ฉลาดในทางและมีใช้ทาง มีปัญญามาก ย่อมแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย แสดงโดยย่อก็ได้ แสดงโดยพิสดารก็ได้ เสียงของท่านไพเราะดังก้องเหมือนเสียงนกสาลิกา ปฏิภาณเกิดขึ้นโดยไม่รู้สิ้นสุด เมื่อท่านแสดงธรรมอยู่ ภิกษุทั้งหลายย่อมฟังเสียงอันไพเราะ เป็นผู้ปลื้มจิตยินดีด้วยเสียงอันไพเราะ นำยินดีน่าฟัง เจียใโสที่อยู่ ปฏิภาณของพระสารีบุตรมากขึ้นต่อเนื่องเหมือนคลื่นในทะเลซัดฝั่ง มันไม่มีหมดไพเราะมาก

สาลิกาบ่อนเหยื่อ จึงหมายถึง ลีลาสอนธรรมให้เหมาะกับระดับของผู้ฟังเช่นเดียวกับแม่ชานกสาลิกาเมื่อบ่อนเหยื่อให้ลูกนกจะทำเหยื่อแต่ละคำให้พอดีกับปากของลูกนก บ่อนทีละคำ แต่ละคำเหมาะกับปากลูกนก (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด” การแสดงธรรมหรือการสอนธรรมที่ดีต้องมีการเลือกใช้ลีลาให้เหมาะกับระดับสติปัญญาของผู้ฟัง พระพุทธเจ้าทรงแบ่งคนฟังธรรมออกเป็น 4 ประเภท (อง.จตุกก (ไทย) 21/133/183)

1. การแสดงธรรมที่เพียงแคยกหัวข้อธรรมขึ้นก็จะทำให้ผู้ที่มีสติปัญญาลาดเฉลิวนเป็นสัมมาทิฐิ สามารถรู้และเข้าใจในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่พ้นน้ำเมื่อต้องแสงอาทิตย์ก็เบ่งบานทันที (อุคฆฏิตฺตญฺญ)

2. การแสดงธรรมที่นอกจากยกหัวข้อธรรมให้ฟังแล้ว ยังต้องอธิบายเพิ่มเติม ผู้มีสติปัญญปานกลาง เป็นสัมมาทิฐิ พิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่มเติม จะเข้าใจได้ในเวลาอันไม่ช้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ปริ่มน้ำ ซึ่งจะบานในวันถัดไป (วิปจิตฺตญฺญ)

3. การแสดงธรรมที่นอกจากจะอธิบายแล้วยังแนะนำพาปฏิบัติจึงจะเข้าใจ เพราะเป็นพวกที่มีสติปัญญาน้อย เป็นสัมมาทิฐิ พิจารณาตามและได้รับการอบรมฝึกฝนเพิ่ม อยู่เสมอ ในที่สุดก็สามารถรู้และเข้าใจได้ในวันหนึ่งข้างหน้า เปรียบเสมือนดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำ ซึ่งจะค่อยๆ โผล่ขึ้นเบ่งบานได้ในวันหนึ่ง (เนยยะ)

4. พวกที่ขาดสติปัญญา และยังเป็นมิฉฉาภิภูฏฐิ แม้ได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจ ความหมายหรือรู้ตามได้ ทั้งยังขาดศรัทธาปสาทะ ไร้ซึ่งความเพียร เปรียบเสมือนดอกบัวที่จมอยู่กับโคลนตม รังแต่จะตกเป็นอาหารของเต่าปลา ไม่มีโอกาสโผล่ขึ้นพ้นน้ำเพื่อแบ่งบาน (ปทปรมะ)

ในครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงหยิบใบประดู่ลายกำมือหนึ่ง แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลาย ว่า ใบไม้ในกำมือของเรากับใบไม้ในป่าอันไหนมากกว่ากัน ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ใบไม้ในกำมือของพระองค์น้อยกว่า ใบไม้ในป่ามากกว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า ธรรมที่เราตรัสรู้มีมากมายมหาศาลเปรียบเหมือนกับใบไม้ในป่าทั้งป่า แต่ที่เรานำมาสอนพวกเธอทั้งหลายน้อย นิดประดุจดังใบไม้กำมือเดียวเท่านั้น เราไม่ได้สอนทั้งหมดที่เรารู้ เราสอนเฉพาะเรื่องที่คุณ เธอควรรู้ ที่เป็นไปเพื่อความเปื้อนหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับทุกข์ เพื่อนิพพาน (ส.ม. (ไทย) 19/1101/631) พุทธพจน์นี้แสดงถึงหลักการเลือกสอนธรรมให้เหมาะกับผู้ฟัง ไม่สอน ทุกเรื่องที่เรารู้ แต่สอนเรื่องที่เขาควรรู้หรืออยากรู้ เหมือนแม่กสาลิกาเลือกเหยื่อให้พอดีกับ ปากของลูกนก

หลักการเทศนาให้ผู้ฟังเข้าใจ คือ การให้ผู้ฟังเป็นศูนย์กลางและปรับลีลาการเทศน์ให้ สอดคล้องกับระดับสติปัญญาของผู้ฟัง นั่นคือการแสดงธรรมที่งามในเบื้องต้น งามใน ท่ามกลางและงามในที่สุด มีคำอธิบายว่า คำขึ้นต้นท่านเรียกว่านิทานพจน์ คำลงท้ายเรียกว่า นิคมพจน์ ส่วนที่เหลือเรียกว่าท่ามกลางลีลาการสอนธรรมแบบสาลิกาป้อนเหยื่อสรุปได้ว่า “ขึ้นต้นให้ตื่นเต้น เด่นชัดในตอนกลาง ชี้ทางในตอนจบ” ดังในกสิการทวาชสูตร (ส.ส. (ไทย) 15/197/283) ความว่าชวานาคคนหนึ่งเห็นพระพุทธเจ้าออกมาบิณฑบาตใกล้ที่นาของเขา เขา ไม่อยากใส่บาตรจึงเตือนพระพุทธเจ้าว่า “คนทำนาจึงมีข้าวกิน พระองค์ก็ควรทำนาบ้าง” พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่าพระองค์ก็ทำนาเหมือน ชวานาคคนนั้นรู้สึกประหลาดจึงถามว่าถ้า พระองค์ก็ทำนาอุปกรรมในการทำนาอยู่ที่ไหน พระพุทธเจ้าทรงตอบว่า “ศรัทธาของเราเป็น เมล็ดพืช ความเพียรเป็นฝน ปัญญาเป็นแอกและไถ”

เทคนิคเทศนาสาลิกาป้อนเหยื่อ วัดประยูรวงศาวาส สามารถประยุกต์เข้ากับกาล สมัยได้ ซึ่งประเด็นนี้ พระพรหมบัณฑิต ได้อธิบายไว้ในตำนานลีลาสาลิกาป้อนเหยื่อว่า เทศนาลีลาไม่น่าเบื่อ คือ สาลิกาป้อนเหยื่อเพื่อปวงชนต้องทำ 5 อย่าง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมจิตโต), อ้างแล้ว)

1. ผู้ฟัง คือ จุดเด่นเป็นศูนย์กลาง ผู้เทศน์จึงควรให้ความสำคัญต่อผู้ฟังเทศน์ที่ผู้ฟัง อยากรู้ไม่ใช่เทศน์ที่ผู้เทศน์อยากรู้ แต่ต้องรู้จริง วัตถุประสงค์คุณวุฒิที่เหมาะสมกับโอกาสและเวลา

ดังตอนหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องพระธรรมจักรกัปปวัตตนสูตร พระพุทธองค์ทรงเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถหรือมีวุฒิภาวะและศรัทธาที่เต็มไปด้วยปัญญาที่จะรับรู้จึงทรงเลือกปัญจวัคคีย์

2. ยึดแนวทางพุทธเทศนา คือ แสดงพระธรรมเทศนาด้วยจิตเมตตาอนุเคราะห์มุ่งจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะ แสดงธรรมไม่ยกตนข่มท่าน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ, 2524) แสดงธรรมตามหลักการโอวาทปาฏิโมกข์ คือ การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย การส่ำรวมในปาฏิโมกข์ การรู้จักประมาณ การอยู่ในสถานที่ที่สงัด และการฝึกหัดจิตใจให้สงบ (ที.ม. (ไทย) 10/90/50-51) และมั่นใจเป็นสัมมาทิฐิเมื่อจบการ แสดงธรรม

3. แทรกนิทานสาธกยกภาพิต มินิทานประกอบ มีเรื่องเล่าประกอบเป็นอุปกรณ สำคัญของนักเทศน์นักสอนนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเหมือนเคลือบยาขมิให้เป็นขนมหวาน นิทานคืออาวุธสำคัญของพระนักเทศน์ (พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), 2553) และมีพุทธสุภาพิตรรองรับที่ชัดเจน

4. แถมวิจิตรอลังการด้านภาษา คือ ภาษาไพเราะงดงามมีสัมผัสนอกสัมผัสใน เป็นร้อยแก้วกรอง ดังครั้งหนึ่ง สมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ (นิยม ฐานิสสโร) ท่านยกย่องพระราชเวที (พร) พระนักเทศน์ชื่อดังบูรพาจารย์สำนักวัดประยุรวงศาวาสว่า มีภาษาไพเราะวิจิตรงดงาม เทศน์คล้องจองกันตลอด ท่านยกข้อความตัวอย่างให้ฟังว่า “แคว้นกาสีและโกศลสองตำบลนี้เป็นแผ่นดินทองปฐพีเดียวกัน” เป็นต้น (พระธรรมโกศจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), อ้างแล้ว)

5. อ้างคำคมปวงปราชญ์ศาสตร์ คือ การเทศน์มีน้ำหนักรหรือหลักฐานที่น่าเชื่อถือ หรือนำไปปฏิบัติได้นั้น นอกจากการศึกษาค้นคว้าแล้ว การอ้างอิงที่มาที่เป็นสิ่งสำคัญ

จะเห็นว่าแนวทางเทศนาแบบสาธกยกภาพิตนั้นเป็นการเทศน์ที่รูปแบบครบรส ด้านการเทศน์ขึ้นต้นลงท้ายงดงามตามถ้อยคำของจังหวัดหะไม่สูญเสียความงดงามด้านภาษา อักขระและมีความวิจิตรอยู่ตลอดการเทศนา

ขั้นตอนการเทศนาแบบสาธกยกภาพิต

วัดประยุรวงศาวาส มีเอกลักษณ์ในด้านการแสดงพระธรรมเทศนาเพราะมีคุณสมบัติหลายประการจึงประสบความสำเร็จด้านเทศน์หรือแสดงธรรมได้ อาศัยอนุศาสน์ป้าฎิหารีย์ เป็นหัวใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความเชื่อมั่นตนเองฝึกตนเองด้ว้ความรู้

ความสามารถและจรรยาหรือจรรยาข้อวัตรปฏิบัติโดยถือว่านักเทศน์นั้นต้องมีความรู้คู่กับ
จรรยา วิชาคืออำนาจ จรรยามารยาทคือเสน่ห์ ต้องมีความรู้เข้าขั้นมีจรรยาเข้มข้นมีผู้คน
ยอมรับ ประกอบด้วย 18 ขั้นตอน (พระราชปฎิภาณมุนี (บุญมา อาคมบุญโย), 2553)

ขั้นตอนที่ 1 พอจุดเทียนส่องธรรม คือกำหนดสัญญาณ ประณมหัตถ์ณมัสการ
อภิวันท์พระไตรรัตน์

ขั้นตอนที่ 2 ก้าวขึ้นธรรมาสน์ มรรยาทโสภี ไม่ขวาง ๆ รี ๆ ทุกท่วงทีสันทัด

ขั้นตอนที่ 3 นั่งบนธรรมาสน์ มรรยาทโสภี ไม่หลุกหลิกไปมา ดูสง่าและสงัด

ขั้นตอนที่ 4 ทุติยัมปิ สติริบมา เอื้อมมือไปคว่า อย่ากลับหน้าตาลปัตร

ขั้นตอนที่ 5 นะโม ศีล 5 ลีลา 3 ชั้น ว่าจบครบครัน ฟังกันชัด ๆ

ขั้นตอนที่ 6 พอได้ยิน พุทธมา วันทาพระบาลี เอื้อมจับพระคัมภีร์ อย่าต่วนจีเร็วจัด

ขั้นตอนที่ 7 ครั้นแก้ห่อคัมภีร์ ทุกท่วงทีช่างโสภี ไม่หลุกหลิกิริยา ทุกทีทำสันทัด

ขั้นตอนที่ 8 ตั้งนะโมได้สนิท อุเทศภาษิตว่าเสนาะ คำแปลก็คิดเจาะ คิดได้เหมาะชัด

ขั้นตอนที่ 9 อารัมภบทดงาม เนื้อความจับใจ น้ำเสียงสดใส ว่าได้ไม่ติดขัด

ขั้นตอนที่ 10 พรรณนาว่าเป็นตอน ประุงคำสอนแบบ สี่ ส. กระแสความเชื่อมโยง ทุก

หัวข้อไม่วิบัติ

ขั้นตอนที่ 11 รู้จักใช้อุปมา รู้จักหาอุปไมย ปฏิภาณก็ฉับไว ประุงเรื่องได้สารพัด

ขั้นตอนที่ 12 ขึ้นเทศน์แต่ละงาน เล่านิทานนำทาง ประกอบธรรมที่เอื้ออ้ำง ตาสว่าง

ทั้งบ้านวัด

ขั้นตอนที่ 13 มีสำนวนชวนขัน สำนวนนั้นทันสมัย มีทั้งเทศน์ทั้งไทย ฮากันใหญ่จน

ต้องคัด

ขั้นตอนที่ 14 อวสานการแสดง เรื่องที่แจ่มมาทั้งหมด สรุปลความได้งามจด ได้ความ
หมดทุกส่วนสัด

ขั้นตอนที่ 15 อย่าลืมพรก่อนจาก คือของฝากก่อนจบ เก็บใจความได้ครบ เอวังจบดีจัด

ขั้นตอนที่ 16 จบคัมภีร์ก่อนวาง เก็บไว้ทางด้านขวา แล้วตั้งพัทธยา ภาษาคมชัด

ขั้นตอนที่ 17 จะเทศน์ได้เทศน์ดี เทศน์มีชื่อเสียงหา คนฟังแล้วฮือฮา ถือวิชาอย่าง
เคร่งครัด

ขั้นตอนที่ 18 เทศนาว่าที ถ้าเทศน์ดีเทศน์ดัง เทศน์ให้คนอยากฟังมีสตางค์สร้างวัด

จากรูปแบบแนวทางขั้นตอนเทศนาของสาสิก้าป้อนเหยื่อดังกล่าวนี้ สำนักวัดประยุรวงศาวาส จึงเป็นจุดเด่นที่สำนักหรือวัดทั่วไปไม่มี เพราะยังรักษารูปแบบในการเทศน์ที่เป็นมาตรฐานของพระธรรมกถึกที่ยอมรับในวงการด้านการเทศน์หรือเป็นหลักการวิธีการเทศน์ เพราะผู้ฟังเชื่อว่าพระผู้เทศน์นั้นเป็นผู้แทนของพระพุทธเจ้า คาดหวังได้ประโยชน์จากการฟัง และได้รับความซาบซึ้งในรสแห่งธรรมเกิดปิติยินดีแจ่มชื่นเบิกบานใจ ฉะนั้นสิ่งที่จะต้องเตรียมตัวเตรียมขั้นตอนเตรียมความพร้อมทั้งวิชาและจรณะในการเทศน์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ มี 3 ขั้นตอนในการเทศน์ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2558) คือ

1. อุเทศ คือ การเริ่มต้นของการเทศน์ต้องเริ่มด้วย นโม 5 ชั้น การเดินบาลีนิทเทบปทอรัมภกถา ปรรณความสำคัญงานนั้น ๆ เช่น ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนธรรม เป็นการเริ่มต้นแบบเดินทางช้า ๆ แล้วค่อยเร่งจังหวะจะโคน จะเป็นเสน่ห์ของการเทศน์หรือดนตรีนำบทเพลงมีความงดงามในเบื้องต้น

2. นิเทศ คือ การอธิบายขยายจำแนกเนื้อหาสาระ มีวัตถุประสงค์เป้าหมายลำดับข้อธรรมที่จะแสดงอย่างชัดเจน สอดแทรกสุภาษิต เต็มข้อคิดอุปมาอุปมัย สาธกยกนิทานตัวอย่าง มีเนื้อหาที่แจ่มแจ้งจูงใจแก่ล้าวกล้าร่าเริงตลอด มิ่งดงามในท่ามกลาง

3. ปฏินิเทศ คือ บทสรุปส่งท้ายแบบประทับใจ มีเนื้อความไม่ยาวเกิน แต่มีความชัดเจนฟังแล้วประทับใจ ผากให้ข้อคิดข้อธรรม พร้อมนำไปปฏิบัติและเกิดฉันทะในการสร้างกุศลความดีสืบไปมีความงดงามในที่สุด

นอกจากนี้ สำนักวัดประยุรวงศาวาส ยังมีวิธีการเทศน์แบบปฏิภาณเฉพาะตนเป็นแนวทางของลีลาสาสิก้าของการเทศน์อีกรูปแบบหนึ่งสร้างชื่อเป็นตำนานด้านการเทศน์ในรูปแบบสาสิก้าป้อนเหยื่อ ประกอบด้วย 4 ประการ (พระราชปฏิภาณมุนี (บุญมา อาคมปยุญโญ), 2553)

1. เทศน์คล่องไม่ติดขัด ฟังเพลินเพลิน ไม่ตะกุกตะกัก หรือเทศน์แล้วทำให้ฟังรี้นไหลไปตามบทเทศนานั้น ๆ เหมือนสายน้ำที่ไหลไม่หยุด

2. เทศน์ชัดไม่คลุมเครือ ทุกคำพูดชัดเจนน้ำเสียงก็ชัดคำ ใจความก็ชัด คือ รู้ชัดเห็นชัดไม่กังขาหรือสงสัยเคลือบแคลงใจในคำสอน

3. เทศน์ได้ไม่น่าเบื่อ มีลูกเล่นลูกฮา คนฟังแล้วสนุกสนานฟังแล้วเหมือนบทเทศน์ขณะนั้นมีชีวิตชีวาจริง ๆ หรือ คนฟังอินทรนตในเนื้อหา นั่นเอง

4. เทศน์เนื้อผสมน้ำ มีสาระและปณิธานผสมผสานมีคติโลกคดียุติธรรมเป็นตัวอย่าง ข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นปัจจุบันมาประยุกต์ผสมผสานกับหลักธรรมให้เห็นภาพอย่างแท้จริง

5. เทศน์เข้าใจคน มีอารมณ์บันเทิง มีศิลปะสร้างอารมณ์ขัน ผู้ฟังเบิกบานสุขใจ

บทสรุป

จากการศึกษาแนวทางการเทศนาสาธิตกาพย์เห่ของสำนักวัดประยุรวงศาวาส พบว่า สำนักวัดประยุรวงศาวาส ได้ดำเนินรอยตามพุทธดำรัสที่ตรัสเป็นปฐมพจน์ในการส่งพระอรหันต์จำนวน ๖๐ รูป เพื่อประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่า “จรด ภิกขเว จาริกัม พุชชนิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานัม, เทเสถ ธมมัม อาทิกถยานัม มชเณกถยานัม ปรีโยสานกถยานัม, สาทถัม สพฺพญชฺฉนัม กเวลปฺริพฺพณฺณัม ปฺริสุทฺธัม พฺรหฺมจฺริยัม ปกาเสถ, สนฺติ สตฺตา อปฺปรชฺกข ชาติกา อสฺสวณฺดา ธมฺมสฺส ปฺริหายนฺติ, ภวิสฺสนฺติ ธมฺมสฺส อณฺญาตาโร, อหฺมปิ ภิกขเว, เยน อรุเวลา เสนานิกโม เตนฺอุปสงฺกมิสฺสามิ ธมฺมเทสนา ยาทิ.” แปลว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ ครบบริสุทธ์บริบูรณ์ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปลีคือกิเลสในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิกม เพื่อแสดงธรรม” จากพระพุทธพจน์นี้ทำให้ทราบถึงบทบาทและความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แม้แต่พระพุทธองค์ก็ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีการแสดงธรรม สำนักวัดประยุรวงศาวาส จึงได้ทำหน้าที่ในการเทศน์การสอนและส่งเสริมฝึกฝนบุคลากรทางพระศาสนาให้มีความรู้ความสามารถเพียบพร้อมด้วยวัตรปฏิบัติแห่งองค์ธรรมกถึกในการเทศน์ เพื่อถ่ายทอดธรรมะของพระพุทธเจ้าไปสู่ชาวพุทธอย่างถูกต้องเหมาะสม สร้างศรัทธาให้ความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องตามหลักธรรมและทำให้คนเป็นคนดีดำรงชีวิตด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ดำรงชีวิตด้วยความบริสุทธิ์สร้างตนให้เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อมนุษย์ สังคม พระพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักการตามหลักพุทธวิธีในการสอน คือ สันตสนา มีความ

แจ่มแจ้ง สมารถพบ มีความจงใจ สมุดเตชณา มีความแก้้วกล้า สัมปหังสนา มีความร่าเรึง
พร้อมกับลักคาสโนบายแห่งสาสิก้าป้อนเหยื่อในการประกาศพระศาสนาประจำสำนักว่า
ตกลานอกบ้าน ประสานสิบทิศ ผูกมิตรทั่วหล้า บริหารปัญญา สาสิก้าป้อนเหยื่อ

รายการอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฐิติพงศ์ สังเงิน. (2563). *นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 23
พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/674925>.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *ตำนานสาสิก้าป้อนเหยื่อ*. นนทบุรี:
หจก.เซน ปรีนตั้ง.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). *พระธรรมเทศนา 61 กัณฑ์*. กรุงเทพฯ:
หจก.สามลดา.
- “_____”. (2562). *เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรวิชาการเทศนา รุ่นที่ ๑
ทุนเล่าเรียนหลวง*. กรุงเทพฯ: วัดประยูรวงศาวาส.
- “_____”. (2562). *190 ปี วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินตั้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2563). *วิถีเทศนา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:
บริษัทปัญญามิตรการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2555). *พุทธวิถีการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วศิน อินทสระ. (2545). *พุทธวิถีในการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เม็ตทราย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวล
ธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- สมเด็จพระมหาธีรราชมิ่งคลาจารย์ (ช่วง วรปุณฺโญ), พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต),
พระราชธรรมวาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฺฒโน) และพระราชปฎิภาณกวี (บุญมา อาคมปุณฺโญ).
(2553). *พระนักเทศน์ เฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษา*. กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.

- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2524). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- องค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาส. (2548). *ศิลปะการเทศนา*. กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.
- “_____”. (2549). *วิชาการเทศนา*. กรุงเทพฯ. หจก.สามลดา.
- Matlin.M.W. (1993). *Psychology*. U.S.A.: Halt, Rinchat and Winston,Inc.